

Yhdyskuntasäännön alku on samalla esimerkki siitä, mitä suomennokselle on tehty edellisen julkaisun jälkeen. Pyrkimys sujuvuuteen on tarkoittanut tieteellisestä tarkkuudesta tinkimistä. Edellisessä suomennoksessa käytetään hakasulkuja osoittamaan sellaisia sanoja, jotka perustuvat tutkijoiden tekemiin päätelmiin käsikirjoituksen tuhoutuneissa kohdissa. Nyt hakasulut on jätetty kokonaan pois, mutta tekstiä ei. Se on vahinko, koska suomennos antaa lukijalle liian optimistisen kuvan siitä, miten hyvin tekstit ovat muinaisissa käsikirjoituksissa todellisuudessa säilyneet. Myös edellisissä suomennoksissa olleet rivinumerot on jätetty pois. Nyt tekstissä osoitetaan vain käsikirjoituksen palstojen alut roomalaisia numeroita käyttäen.

Suomennoksia muokattaessa ei ole tyydytty vain kevyeen kieliasun parantamiseen, vaan itse käännösten sisältöönkin on puututtu. Niinpä esimerkiksi *Tooran määräyksiä* -kirjoituksen alusta (s. 98) on uudessa suomennoksessa jätetty pois tekstiä, joka oli mukana edellisessä käännöksessä. Poisjätetty osa kattaa tekstin alussa olleen kalenteriosan meille säilyneet jaksot miltei kokonaan. Samalla on jätetty pois olennaiselta vaikuttava tieto siitä, mitä kalenteriosan päättävät lauseet konkreettisesti tarkoittavat. Tekstissä sanotaan, että kahdennentoista kuukauden kahdeskymmeneskahdeksas päivä on sapatti. Tätä tietoa seuraa lause ”Sen jälkeen lisätään sunnuntai, maanantai ja tiistai.” (s. 98) Merkitys jää käännöksessä hämäräksi, koska lukija ei tiedä, että mainitut kolme päivää tarvitaan pitämään kalenterin päivät paikallaan. Idea on käyttää kalenteria, jossa jokainen vuosineljännes alkaa keskiviikosta. Viime kädessä on kyse sapatien ja muiden juhlien paikallaanpysyvyydestä vuodesta toiseen. Jos kalenteria ei yritettäisi kiinnittää paikalleen, suuria juhlia alettaisiin ennen pitkää viettää vääränä aikana.

Uusien ja vanhojen käännös-

ten välillä näyttäisi siis olevan eroja. Jossain määrin kyse on siitä, että eri kääntäjät kääntävät hieman eri tavoin, mutta osittain käännösosoitteita on muutettu. Tämä näkyy muun muassa terminologiassa. Kun vanhoissa suomennoksissa käytettiin termiä vanhurskas, ainakin osassa uusia käännöksiä sen tilalla on oikeamielinen (esim. s. 226).

Aiemmista kokoelmista poiketen uuteen kokoelmaan on sisällytetty kolme lyhyttä ”raamatullista” tekstiä. Kaksi niistä on peräisin ns. Muikaillusta Pentateukista (*4Q Rewritten Pentateuch*) ja yksi erästä Samuelin kirjojen käsikirjoituksesta. Näissä tapauksissa Qumranin tekstin ohessa annetaan myös vuoden 1992 virallisen suomennoksen teksti. Näin lukija voi nopeasti nähdä, kuinka tekstit poikkeavat toisistaan. Näitä kolmea katkelmaa edeltävä johdantoluku vihjaa erääseen yleisempään ongelmaan, joka Qumranin tekstilöytöjen myötä on herännyt. Qumranin löytöjen yhteydessä on varsin paljon raamatullisia tekstejä sekä meidän tuntemamme Raamatun tekstiin perustuvia kirjoituksia, joiden tekstiä on muokattu eri tavoin. Samalla on käynyt ilmi, että käsite ”Raamattu” sopii varsin huonosti Qumranin tekstien yhteyteen. Näyttää nimittäin siltä, ettei yhteisö ymmärtänyt Raamattua – jos he tällaista käsiteltä edes ajattelivat – samalla tavoin kuin me. Yhteisön jäsenet saattoivat pitää pyhinä sellaisia tekstejä, joita me emme pidä pyhinä. Pyhien tekstien sanamuotoja voitiin muokata ja silti tekstien pyhyys säilyi. Esitelytekstissä Jaakobin annetaan pitää Mukailtua Pentateukkia samana tekstinä kuin ”varsinaista” Pentateukkiakin. Tämän jakson kohdalla muuten loppuviitteiden numerointi muuttuu epäloogiseksi: 30, 32, 33, 35, 31, 34, 36. Tämä kertoo toimitustyön inhimillisestä puolesta.

Kaikkiaan teos vastaa hyvin tarkoitustaan. Se tarjoaa huomattavan määrän uusia tekstejä suomennoksina ja mahdollistaa Qumranin yhteisön elämään ja ajatteluun tutus-

tumisen myös niille, jotka eivät lue tekstejä niiden alkukielellä. Kokoelman huomattava laajennus tarkoittaa, että tämä teos korvaa edelliset suomennokset. Kunhan toimittajat ja kustantaja vielä julkaisevat johdannossa luvattun tutkijoille suunnatun laitoksen, meillä on käytössäme erittäin hyvä apuneuvo Qumranin teksteihin perehtymiseen.

SEPPO SIPILÄ
TEOL. TRI., ESPOO

CHRISTOPH HEILIG
Hidden Criticism?
The Methodology
and Plausibility of the
Search for a Counter-
Imperial Subtext in
Paul. Wissenschaftliche
Untersuchungen zum
Neuen Testament, 2. Reihe
392. Tübingen: Mohr
Siebeck 2015. 199 s.

Christoph Heiligin teos liittyy viime vuosikymmeninä nousseeseen tutkimustrendiin, jossa Uuden testamentin tekstien poliittiseen aspektiin on kiinnitetty yhä enemmän huomiota. Heilig on tohtoriopiskelija Giessenin yliopistossa Saksassa. Hänellä on läheiset yhteydet St. Andrews'n yliopistoon Skotlannissa, mikä teoksessa konkreettisesti näkyy N. T. Wrightin vaikutuksena.

Uuden testamentin tutkimusta on pitkään leimannut tekstien uskonnollisen sanoman eristäminen poliittisesta ympäristöstä. Vaikka historiallinen raamatuntutkimus on ohjelmallisesti korostanut tekstien tulkintaa niiden aikalaiskontekstissa, pietistinen ja sekularistinen jaottelu uskontoon ja maalliseen elämäänpiiriin on kaventanut näkökulmia myös tutkimuksessa.

Uudella tutkimustrendillä on toki eräitä varhaisempia edeltäjiä, kuten Adolf Deissmann, jonka *Licht vom*

Osten (1908) on eräänlainen klassikko. Deissmann osoitti eräiden Uuden testamentin käsitteiden läheisen yhteyden aikakauden poliittiseen uskontoon, erityisesti keisarikulttiin.

Missä määrin vanhojen käsitteiden käyttö uudessa merkityksessä tarkoitti kilpailevaa tulkintaa? Jos keisaria sanotaan "Herraksi", tarkoittiko tunnustus "Jeesus on Herra", että keisari ei ole "Herra"? Tähän problematiikkaan Heilig pyrkii pureutumaan – periaatteelliselta kannalta. Hän ei nimittäin juurikaan käsittele konkreettisten tekstien tulkintaa. Heiligen tavoitteena on selventää tutkimuksessa käytettyä metodologiaa.

Heilig lähtee liikkeelle siitä tavanomaisesta oletuksesta, että Rooman imperiumia kritisoivat kannanotot esitetään kätkeytyä, jotta kirjoittaja ei ajautuisi vaikeuksiin vallanpitäjien kanssa. Kätkeytyä kritiikkiä on pyrittävä paikallistamaan Richard B. Haysin kehittämällä menetelmällä, joka on alun perin tarkoitettu vanhatestamentillisten "kaikujen" (echoes) tunnistamiseen Uuden testamentin tekstistä. Heilig pitää Haysin tarjoamaa metodista pohjaa riittämättömänä. Hän pyrkii kehittämään niin sanotun Bayesin teoreeman perusteella kriteereitä, joilla voidaan arvioida "kaikujen" esiintymisen todennäköisyyttä. Tulokset eivät ole mainittavia ja Heiligen tekstistä loistaa teoreeman merkityksen väkinäinen puolustelu.

Tämän jälkeen Heiligen esittely vaikuttaa hyödyllisemmältä. Hän ehdottaa, että ensin on osoitettava Paavalin tekstien ylipäänsä seuranneen aikakauden yleisiä puhetapoja. Tämä tuskin on vaikeaa. Seuraavaksi Heiligen mukaan tulisi tarkastella Paavalin kontekstia: miten puhutavat ilmenivät keisarikunnassa? Johtiko kritiikki todella rankaisemiseen?

Seuraavaksi Heiligen mukaan tulee fokusoida Paavaliin. Oliko hänellä kontaktia aikansa poliittiseen kritiikkiin? Jos oli, oliko Paavalilla tarvetta toistaa sitä? Entä olisiko Paa-

vali rajoittanut kritiikkinsä vain piilotettuun muotoon?

Vaikka Heilig ei juuri halua tehdä johtopäätöksiä, kirjasta välittyy tietty näkemys. Heiligen mukaan Paavalin ajoilta on esimerkkejä piilotetusta vallanpitäjien kritiikistä. Esimerkiksi roomalainen Tacitus pani teoksessaan brittikapinallisten suuhun selailusta, mitä ei halunnut esittää omalla suullaan. Heilig on kuitenkin oikeassa arvioidessaan, että Paavali ei tuntenut tarvetta tällaiseen peitteilyyn (ks. esim. 1. Kor 2:8).

Toisaalta Heilig myöntää, että Paavalin teksteistä voi löytyä myös kätkeytyä kritiikkiä. Tämä selittyy sillä, että vallanpitäjien kritiikki ei ollut Paavalin ensisijainen kohde. Monet kristilliset vakaumukset olivat kuitenkin potentiaalisesti ristiriidassa vallanpitäjien ajamien arvojen kanssa. Heilig esimerkiksi pitää todennäköisenä, että Paavali viittaa kriittisesti keisarikulttiin jakeessa 1. Kor. 8:5 – on Herra ja sitten on niin sanottuja herroja.

Heiligen kirja tekee paikoin mekanistisen vaikutelman ja se olisi hyötynyt pidemmälle menevästä sulattelusta. Taustalla on kuitenkin aivan oikea havainto siitä, että poliittista kritiikkiä on löydetty aivan liian kevyesti ja että tutkimus hyötyisi metodisesti tiukemmasta otteesta. Myös ajatus siitä, että kristinusko oli potentiaalisessa ristiriidassa valtiovallan kanssa, on hyödyllinen, samoin näkemys, että tämä potentiaali aktualisoituu vain ohimennen Paavalin teksteissä.

Heiligen teoksesta ei löydy vastausta siihen mielenkiintoiseen kysymykseen, miten rikkumatonta esivaltauskollisuutta ilmaiseva Room. 13:1–7 on sovitettavissa yhteen esivaltaan kriittisemmin suhtautuvien kohtien kanssa.

**NIKO HUTTUNEN
DOS., ESPOO**

**BART D. EHRMAN &
ZLATKO PLEŠE**
**The Other Gospels:
Accounts of Jesus
from Outside the New
Testament. Oxford: Oxford
University Press 2014.
324 s.**

Bart D. Ehrman ja Zlatko Pleše ovat toimittaneet kokoelman *The Other Gospels: Accounts of Jesus from Outside the New Testament*, joka esittelee nelisenkymmentä varhaiskristillistä evankeliumia englanninkielisinä käännösinä. Jokaista tekstiä edeltää lyhyt johdanto. Teos perustuu parivaljakon aiemmin työstämään kokoelmaan *The Apocryphal Gospels: Texts and Translations* (Oxford University Press 2011), joka tarjoaa käännösten lisäksi kreikan-, koptin- tai latinankieliset alkutekstit. Laajemmalle yleisölle suunnattu *The Other Gospels* sisältää aiempaan laitokseen sisältyvät englanninkieliset käännökset sekä lisäksi kolme uutta käännöstä ("Pelastajan evankeliumi", "Ristin evankeliumi" ja Juudaksen evankeliumi).

Tekijät ovat muokanneet johdannoista yleistajuisempia, tyypistäneet kirjallisuusluettelot ja luoneet lyhyen luettelon selittämään käytettyjä ilmaisuja ja symboleja, mutta muuten kokoelma on pitkälti edeltäjänsä toisinto. Tavoitteena on tuoda Uuden testamentin ulkopuolisia evankeliumeja myös sellaisten lukijoiden ulottuville, jotka eivät ole vihkittyneet vanhojen kielten saloihin tai muuten erityisesti paneutuneet varhaiskristillisten lähteiden tutkimukseen, ja tämän tavoitteensa he toteuttavat. Siten teos eroaa monista tarjolla olevista käännöskokoelmista, jotka on selkeämmin suunnattu tutkijoiden käyttöön. Tekijät ovat halunneet käännösten olevan sujuvia ja miellyttäviä lukea, ja siksi tekstien tekstikriittisiä tai fragmentaarisia kohtia ei ole tässä teoksessa lähtökohtaisesti osoitettu käännöstekstissä.